

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

JOANNIS BARBEYRACI

*Juris & Historiarum in Academia LAUSANNENSI
Professoris Ordinarii*

ORATIO
INAUGURALIS

DE DIGNITATE ET UTILITATE

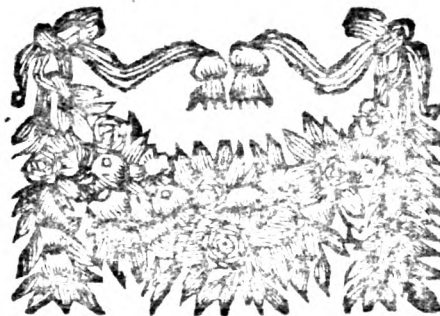
JURIS AC HISTORIARUM

ET UTRISQUE DISCIPLINÆ

AMICA CONJUNCTIONE.

Quam dixit A. D. XIV. Kalend. April. M. DCCXI.

Editio secunda auctior & emendatior.

AMSTELODAMI,

Apud PETRUM DE COUP.

M. DCCXI.

3
R.
md.

Handwritten text, possibly a list or notes, mostly illegible due to fading.

PROBATION DEPARTMENT

Main body of handwritten text, likely a report or record, containing several lines of illegible script.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or date.

I N C L Y T Æ
BERNATUM REIPUBLICÆ
CONSULIBUS,
QUÆSTORIBUS, TRIBUNIS,
CETERISQUE
SENATORII ORDINIS VIRIS AMPLISSIMIS, ET
EXCELLENTISSIMIS, PATRIÆ PATRIBUS,
DOMINIS SUIS CLEMENTISSIMIS

S. P. D.

NON erat animus, VIRI AMPLISSIMI
& EXCELLENTISSIMI, dum hanc
Orationem meditarer, typis describendam tra-
dere, satis amplum ei theatrum futurum ra-
tus, Auditorum, coram quibus habenda erat,
confessum. Sed quandoquidem Venerandus Cæ-
tus Academicus, cujus pars eo ipso die factus sum, quo illam
dixi, decreto suo non solum publicæ luci exponi & legentium
oculis subjici consultum judicavit, verum etiam, pro sua huma-
nitate & in me benevolentia, ad id comiter hortatus est: eo fa-
cilius exorari me passus sum, quod beneficium vestrum, in hanc
Academiam, in hanc Civitatem, in omnes qui eo uti volent,
recentissimè collatum, hac ratione à pluribus resciri posse vide-
rem, & dignis laudibus celebrari. Sic etiam mihi privatim com-

modissima occasio sese dabat publicè vobis gratum animum testandi, quam, ut decuit, lubentissimè adripui. Accipite igitur, **VIRI AMPLISSIMI & EXCELLENTISSIMI**, primum istud industriæ meæ, in munere à Vobis mihi demandato, specimen, tenue quidem, sed ex quo omnibus innotescet, quantum intelligatis rationem boni publici curandi, quàm ardenti, quàm prudenti studio illi invigiletis & consulatis, qui barbariem, Principum Magnatumque socordiâ, per bella præsertim, heu nimium diuturna, in universam ferè Europam irruentem, Ditionibus Vestris depellere conamini, non solum vetera instituta gnauiter tuendo, collapsa restituendo, sed & novis subsidiis Literarum splendorem, simul & utilitatem promovendo. Cui Vestro non satis laudando consilio ut me pro viribus inservire voluistis, quem ex Urbe Regia Berolino accitum, ad Juris & Historiarum Professionem, nunc primum à Vobis in hac Vestra Academia Lausannensi conditam, benignissimè vocastis: ita leta spes adfulget, mihi jam Vestro facto paratum in dies magis magisque futurum in Vestra bonitate præsidium, idque à Vobis quàm possum demississimè atque subjectissimè peto. Sic Deus Opt. Max. cæptis Vestris letus adspiret, sic Vos publicè privatimque omni bonorum genere cumulativè mactet. Hac rovebat, **AMPLITUDINIBUS & EXCELLENTIIS VESTRIS addictissimus,**

Lausannæ, Idibus April.
MDCCXI.

JOANNES BARBEYRACUS.

5

JOANNIS BARBEYRACI
ORATIO INAUGURALIS
DE DIGNITATE ET UTILITATE
JURIS AC HISTORIARUM
ET UTRIVSQUE DISCIPLINÆ
AMICA CONJUNCTIONE.

AMPLISSIME PRÆFECTE, LITERARUM ET LITERATORUM
PATRONE AMANTISSIME, IDEM ET INTELLIGENTISSIME,
MAGNUM PRÆSIDIUM ET DULCE DECUS MEUM:

QUÆSTOR HUIUSCE CIVITATIS CONSULTISSIME,
INTEGERRIME:

TRIBUNI PRUDENTISSIMI, VIGILANTISSIMI:

SENATORES GRAVISSIMI:

MAGNIFICE ACADEMIÆ HUIUSCE RECTOR:

VENERANDI ECCLESIE PASTORES:

CLARISSIMI, DOCTISSIMI PROFESSORES:

HOSPITES ET AUDITORES OMNIUM ORDINUM, QUOTQUOT
ADESTIS, ORNATISSIMI, HONORATISSIMI:

TUQUE, JUVENTUS STUDIOSA, NOSTRÆ MOX DISCIPLINÆ
COMMITTENDA.

On diu quærendum, nec longè petendum fuit, di-
cendi argumentum idoneum, quod vestræ respon-
deret expectationi, simul & hujus dici solennita-
ti aptum esset. Apud omnes ferè, ubi bonarum
literarum & Scientiarum studia vigent, in more
positum est, ut munus quoddam Academicum in-
euntes, à commendatione rerum, quæ ipsis do-
cendæ præscribuntur, auspicia capiant. Sed, etsi
nequaquam ita ferret consuetudo, non sine ratione passim recepta,
& ab illis ritè servatâ, qui in alterius locum, vel demortui, vel alia
de causa vacuum relinquuntis stationem, identidem suffici conspici-
untur; postularet tamen muneris hodie mihi impositi novitas, &

quod Jus ac Historiæ heic loci nunc primùm, me interprete, in publica pulpita escendant. Video equidem campum non minùs commo- dum, quàm latissimum, sese jam offerre, in Summi Magistratùs præ- conia, qui nobis & Reipublicæ, cum literariæ, tum civili, hæc otia fecit, lubentissimè, pro meo & adstantium cujusque adfectu, ex- pantiandi. Verùm ab eo deterret ingenii mei tenuitas, cujus culpà ne justissimæ laudes deterantur, sedulò cavendum est: vetat etiam idem, qui statim jubere videri queat, grati animi sensus, quo forsan, apud iniquos rerum æstimatores, exigui admodum ponderis fieret, quid- quid ore meo erupturum esset, ad prædicandam pietatem, sapien- tiam, magnanimitatem, ceterasque virtutes eximias Virorum Amplissimorum, qui me in hanc honorificam stationem è longinquis oris benignissimè evocarunt: denique minùs necessarium efficit muneris ipsius utilitas, à qua ceteroquin, fusiùs aut brevius, demonstranda, abstinere par non erat. Ita est, A. A. eæ demum lau- des finem sibi propositum certissimè adsequuntur, quæ ex rebusipsis natae, nulla adulationis suspitione infringi, nulla invidiæ ærugine corrumpi, nulla supercilii nube obscurari queunt. Certè si ego, quod spero, nec magno eget molimine, luce meridiana clarius ostendero, vix aliud esse, quod publicè doceri e re magis sit, cum singulorum, tum Civitatis universæ, quàm Juris & Historiarum principia; quid- quid ad commendandas nobilissimas Disciplinas dixero, simul gloriæ cedet iis, qui Academiam istam munere tam necessario diutiùs care- re non passi sunt.

Cavete tamen existimetis, me, dum huic negotio, quod mihi da- tum esse decrevi, totus hodie incumba, quidquid præterea est Di- sciplinarum de gradu dejectum ire, ut nihil illis ferè boni relinqua- tur. Si bene me novi, non is sum, qui, præ Φιλανθρία aliena depri- mam, ut mea extollam. Ita me paravi, ut suum cuique rei pretium, salvo aliarum, statuere minimè pigeat: ita mihi visum est, nullam Artem, nullam Scientiam, cui modo aliquid veri inest, indignam esse, quæ à quibusdam excolatur, ab aliis non omnino contemnatur. Quæ vel maximè contemplationi intentæ, ab usu vitæ per se abhor- rent, præterquam quòd huc aliquid possunt conferre, quod nonnisi progressu temporis adparet, aut per longam demum rerum conse- quentiam locum obtinet; illæ, vel hac de causâ, in aliquo esse de- bent pretio, quod mentis humanæ, ut ut corpori immeris, mirum acumen & captus eximius, atque inde Creatoris Optimi Maximi sa- pientia potentiæque, enitescant. Hoc tantùm volo, ne quidquam ultra modum ac dignitatem extollatur: ut minùs utilia, utilioribus cedant: ut quod suapte naturâ ad usum comparatum est, pluris fiat

eo, quod propter alia tantum utilitatem quamdam adfert: ut quod omnibus vel plurimis cognitum prodest, neglectum nocet, potius habeatur eo, quod non multis, aut paucissimis, scitu necessarium est: ut, quo nobilior finis est, eo nobiliora existimentur quaecumque ad illum ducunt. Abstinebimus etiam ab omni comparatione, quæ plerumque aliquid invidiæ habet, & ne tum quidem innumeris, aliam Artem profitentibus, satis grata est, quando illius, quæ laudatur, præstantia ita manifestò sese prodit, ut in dubium minimè vocari queat. Si verò aliquid fortè excidat, quod ad minuendum plurimarum Scientiarum, præ his nostris, pretium, apertè spectare, diffiteri nequeamus, id tantum erit, quod res ipsa & necessariò dicendorum ratio extorserit. Favete igitur mihi, primò quidem de *dignitate ac utilitate Juris & Historiarum* seorsim, tum de *utriusque Disciplinæ amica conjunctione*, breviter, quantum sat erit, aut saltem quantum fert hora, differenti.

I. JURIS dignitatem & utilitatem nemo ignorare potest, nisi qui naturæ suæ ignarus, immo omnium rerum ferè rudis sit; nemo inficiari, nisi qui humanitatem exuerit, & sibi omnia licere ferociter autumet. Nulla re magis absumus à natura reliquorum omnium animalium, quæ *Juris* quidem alicujus *peritia censentur*, ut ait (a) ULPIANUS, ejus tamen vim & indolem, propriè loquendo, minimè intelligunt, nedum illo utuntur ceu norma, ad quam sese componere, motusque suos dirigere, officii sui ducant. Quidquid enim Philosophi de Brutorum anima & cognitione inter se digladiantur, in confessò est apud omnes, & adtendenti facilè patet, *unum hoc animal* (verbis utor (b) CICERONIS) *unum, inquam, hoc animal sentire quid sit ordo, quid sit quod deceat, in factis dictisque qui modus*. Multò ante dixerat PLATO, (*) *Hominem, ut intelligentiâ ceteris animantibus antecellit, ita de Jure & Diis solum aliquam cogitationem animo concipere*. Ubi optimè Juris & Numinis notitiam conjunxit nobilissimus Philosophus: hæc enim fuit (c) *sapientissimorum inter Ethnicos sententia*, primum omnis *Juris fontem* in Numine quærendum esse. Intelligebant nimirum, (d) *nos ad Justitiam esse natos, neque opinione, sed natura constitutum esse Jus: repetendum itaque illud ab Homini natura, qui (e) præclara quadam conditione generatus sit à supremo Deo, ut inter (f) omnes esset societas quadam; major autem, ut quisque proximè accederet. Conjunctio (g) illa inter homines hominum, & quasi quadam societas & communicatio utilitatum, & ipsa caritas generis humani, nata à primo satù, quo à procreatoribus nati diliguntur, & tota*

(a) Digest. Lib. I. Tit. I. De Justit. & Jure, Leg. I. §. 3.

(b) De Offic. Lib. I. Cap. IV.

(c) Cicero: de Legib. Lib. II. Cap. IV.

(d) Idem, I. 10. ibid. Vide & l. 5.

(e) Ibid. I. 7.

(f) Idem, de Amicit. Cap. V. Vide & de Offic. I. 7. III. 17.

(g) Idem, de Finib. bon. & mal. Lib. V. Cap. XXIII.

(*) Ο [Ἀνθρώπος] συνίστη τε ἀπὸ τῆς φύσεως τῶν ἄλλων [ζῴων], καὶ Δίκης καὶ Θεοῦ μόνον νομίζετ.

In Menexen. Tom. II. pag. 237. D. Ed. H. Steph.

domus conjugio & stirpe conjungitur, serpit sensim foras, cognationibus primum; tum adfinitatibus, deinde amicitias; post vicinatatibus; tum civibus, & iis qui publicè socii atque amici sunt; deinde totius complexu gentis humanæ: quæ animi adfectio, suum cuique tribuens, atque hanc, quam dico, Societatem conjunctionis humanæ munificè & æque tuens, Justitia dicitur: cui adjunctæ sunt Pietas, Bonitas, Liberalitas, Benignitas, Comitas, quæque sunt generis ejusdem. Hinc est quod (h) vim vi repellere liceat: hinc (i) introducta bella, discretæ gentes, regna condita, dominia distincta, agris termini positi, ædificia collocata, commercium, emptiones, venditiones, locationes, conductiones, obligationes insitutæ. Aded ut (k) omnes populi, qui legibus & moribus reguntur, partim suo proprio, partim communi omnium hominum Jure utantur; quorum hoc, JUS NATURÆ AC GEN- TIUM, illud JUS CIVILE nuncupatur. Nihil (l) est autem illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius, quàm concilia cætusque hominum, jure sociati, quæ CIVITATES adpellantur.

Habetis, AA. Juris universi originem, totidem ferè verbis præstantissimorum inter Ethnicos, cum Philosophorum, tum Jurisconsultorum, paucis descriptam. Vel hinc abundè patet, quàm pulcra, quàm utilis, quàm necessaria sit illa Disciplina, cujus prima principia qui probè tenet, simul (m) cognitum habet, quod sit summi Rectoris & Domini numen, quod consilium, quæ voluntas. Sed rei ipsius summam utilitatem ac necessitatem oculis etiam quasi subjicit quotidiana, & cuivis obvia, omnium ætatum, omnium temporum, omnium locorum experientia, quæ luculenter docet, (n) omnia esse incerta, quum à Jure discessum est. Eò fanè beatiore sunt, cum homines singuli, tum societates & gentes integræ, quo sanctiùs inter se Juris præcepta colunt: eò infeliciores, quo frequentius & latius illa migrant. Tolle jus: id simul tollis, sine quo vita hominum squalida, horrida, anxia, miserrima, immo nequaquam vitalis est. Aut jus, aut cujusque libido valeat necesse est: omnia libidini cujusque permiseris, quid aliud inde oriri queat, nisi vis, dolus, fraus, infidia, vulnera, cædes? Ne illi quidem, qui maleficio & scelere pascuntur, possunt sine ulla particula Justitiæ vivere; ut iterum Tullii (o) verba usurpem.

Si igitur aliquid est, quod publicè privatimque doceri omnium interit, certè Jus est, & quidquid ad Juris rectam notitiam facit. Illud equidem primum & universale, à quo reliqua omnia Jura quidquid habent recti ducunt, nec vel minimùm discedere queunt, quin statim injusta fiant; JUS, inquam, NATURÆ AC GEN- TIUM,

(h) Digest. Lib. XLIII. Tit. XVI. De vi & vi armata, Leg. I. §. 27. Vid. & Lib. I. Tit. I. §. 3.
 (i) Ibid. Lib. I. Tit. I. Leg. V.
 (k) Ibid. Leg. IX.
 (l) Cic. Somn. Scip. Cap. III.

(m) Idem, de Finibus bon. & mal. Lib. IV. Cap. V.

(n) Idem, Lib. IX. Epist. XVI. ad Emil. quamquam paullùm diverso sensu.

(o) De Offi. Lib. II. Cap. XI.

TIUM, ut Ratione naturali innitur, omnium hominum communi, ita vix egere doctoribus, leviter adtendenti videri queat. Enimvero heic, ut in rebus aliis, *femina (p) scientiæ nobis Natura dedit, scientiam ipsam non dedit.* Quam tamen per se quisque adepturus esset, si à teneris annis Rationem naturalem diligenter ac constanter in consilium adhiberet, nec transversus per alia ageretur. Sed, ne memorem insitam illam omnium ad prava & iniqua propensionem, cujus originem veram Sacræ Literæ solæ docent, & quæ, cum à Jure adcuratè cognoscendo deterret, tum ad falsas Boni & Mali, Justi & Injusti, regulas fingendas impellit: quis nescit, quanta sit vis educationis & institutionis haud rectæ; quàm validè exemplis, quæ præsertim blandiuntur adfectibus cujusque, abripiamur; quàm difficulter evellantur præjudicatæ opiniones, longa consuetudine radicatæ; quantum possint mali mores, publica vel auctoritate, vel dissimulatione, inducti aut adprobati? Heic potissimum locum habet, quod eleganter de Honesto in universum dixit Orator Romanus: *(q) Animus nostros Parens, Nutrix, Magister, Poëta, Scena depravat, Multitudinis consensus abducit à vero. Antinis omnes tenduntur insidiæ, vel ab iis, quos modo enumeravi, qui teneros & rudes quum acceperunt, insciunt & flectunt, ut volunt; vel ab ea, quæ penitus in omni sensu implicata insidet, imitatrix boni, Voluptas, malorum autem mater omnium.* Hæc CICERO. Accedunt vitæ necessitates, cum veræ, tum imaginariæ, quibus dum plerique consulere acriter laborant, nullum ferè tempus sibi relinquunt, ad excolendum animum quantum satis est, ut parvulos, quos Natura nobis dedit, igniculos excitent, & femina innata adolefcere patiantur, etsi alias tot & tantæ non essent causæ, quæ illa maturè restinguunt ac suffocant.

Fateor, Juris Naturalis & Gentium scita maximè generalia ejusmodi esse, ut apud omnes ferè populos, saltem moratiores, facta tectaque maneant, & *peræquè (r) custodiantur*: sed quàm parum id est, si quis singularia, quæ inde fluunt innumera, aut ipse clicere non norit, aut à peritioribus non edoceatur? Quàm sæpissimè etiam ubi ab adfectibus in devia non abripitur, (r) sola ignorantia turpiter sese dabit, dum arte & via non utitur, & regulam bonam pessimè aptat? Quid quod & inter eos, qui Juri in omnibus rebus eruendo cum maximè student, haud rarè videas ea decreta poni pro indubitatis, quæ adcuratiùs perscrutanti vel incerta, vel planè falsa deprehenduntur? Adeo necesse est, homines esse, qui in hoc toti occupentur, in id omnes ingenii nervos intendant, ut *animi nostri (s) complicatas no-*

B

tiones

(1) Non enim tantum adfectibus impedimur, quin minus procianda faciamus, sed imperitiâ invenien-

di, quid quæque res exigat. SENECA. Epist. XCIV.

(p) Senec. Epist. CXX.

(q) De Legib. Lib. I. Cap. XVII. Vide & Tit. III. 1. 2.

(r) Vide Dicit. Lib. I. Tit. I. De Just. et Jur. re, Leg. IX.

(s) Cicer. de Offic. III. 19.

tiones evolvant, & detectas ob oculos eorum statuunt, qui ipsi non potuerunt aut noluerunt excutere!

Nec minore, immo potiore de causa, doctorem unum quem, vel mutum, vel viva voce docentem, desiderant Jura Civilia, & quævis alia ab hominum arbitrio pendentia, quæ, siquidem æqua sunt, nihil habent quod cum Jure naturali ac Gentium adversis frontibus pugnet, nihil eo vetitum jubent, nihil eo præceptum vetant, sed *Juri illi communi*, salvis ejus immutabilibus placitis, *aliquid* (t) *addunt vel detrahunt*: ea imperant, de quibus illud flet; ea prohibent, quæ ab illo libera relinquebantur; ea determinant & in certum modum cogunt, quæ vaga, & varium usum multiplicemque formam recipere apta nata erant. Hæc omnia, cum facti sint, nemo suo Marte, suoque ingenio, sola animi meditatione, cognoscat, nisi qui divinandi facultate præditus sit. In omni tamen Jure docendo, haud secus ac in rebus aliis, (u) *viva vox magis adficit*, alii (x) *pleniùs*: & ut reliquæ *Artes*, ita hæc nostra, (y) *literis, sine interprete, & sine aliqua exercitatione, percipi nequit*.

Quam multos autem discipulos eadem doctrina suo sibi jure vindicet, ut ut paucos plurimis in locis nanciscatur, ostendere in proclivi est. De Jure quidem naturali ac Gentium, quatenus saltem circa privata negotia versatur, hoc pro certo pronuntiare audeamus, neminem esse sanæ mentis, & ingenii non omnino hebetis; qui illius prima principia & inde consequentia maximè necessaria percipere nequeat: neminem, qui illis, quantum licet, intelligendis & in animum altè immittendis, pro virili operam dare non teneatur: neminem itaque, cui hujus notitiæ comparandæ quamprimum copiam facere & occasionem amplam ultrò offerre non debeant, in quorumcumque manu id situm est, Rusticus equidem, aut Artifex, labore manuum crasso & assiduo victum quærere coactus, quæ demonstratione indigent per longam rerum consecutionem deducta, vix ac ne vix quidem capiet, quæstionumque subulium, & paulò difficiliorum, enodationem frustra apud illum tentes. Verumtamen nequaquam impossibile, immo haud difficillimum est, si quis recta viâ adgrediatur, ejusmodi hominibus, pro ingenio & conditione cujusque, Juris naturalis ac Gentium *συναγωγή* quamdam ita proponere, ut præcipua ejus capita, firmissimis argumentis suffulta, animo adtento imbibant; multa, quæ planè ignorabant, edoceantur; non pauca melius & clariùs mente comprehendant; falsas, quas de innumeris rebus conceperant, opiniones abjiciant; ad plura singularia dijudicanda fatis idonei sint; de aliis, quæ captum eorum superant, judicium temerè ferre haud sibi sumant. Cum enim illi non minus homines sint, quam vir quisque doctissimus, quidni ea capiant, quæ Ratione naturali, omnium homi-

(t) *Digest. Lib. I. Tit. I. De Justit. & Jure, Leg. VI.*

(u) *Plin. Lib. II. Epist. II. num. 9. Ed. Cell.*

(x) *Quintil. Inst. Orat. Lib. II. Cap. II.*

(y) *Cicer. ad Famil. Lib. VII. Ep. XIX.*

minum communi, manifestissimè nituntur, & sine ullis ratiocinationum ambagibus inde fluunt? Certè inter rudissimos ex hoc genere, videre est aliquando, qui, solà vi intelligendi innatà, quamquam minimè excultà, satis rectè de multis, ad normam aequi bonique, suo modo judicent: ut inde facilè conjecturam facias, quàm longè ampliorem talium principiorum notitiam, & ex iis ratiocinandi majorem facultatem habituri essent, si per illos liceret, ad quos publicæ privataque singulorum institutionis cura potissimùm spectat.

In JURE CIVILI PATRIO, nisi intricatissimum sit & multitudinem decretorum, ceu mole quadam, obruatur, nihil obstat etiam quominus quisque expedità & compendiarià vi præcuntem sequatur, & tantum proficiat, quantum opus est, ut Legibus Civitatis adamussim pareat, negotia sua commodè expediat, litibus temerè susceptis abstineat. *Omnes non possunt, ne multi quidem, Jurisperiti esse*, inquit (z) CICERO: verum est; non magis, quàm *diserti*. Neque enim Rabulas aut Legulejos esse volumus, sed earum rerum non ignaros, in quibus, cum ad omnium Civium utilitatem constitutæ sint, turpe est Civem ullum hospitem esse, quibusque fat perspectis & memoriæ mandatis, Causidico minus opus erit, quæ etiam ad captum cujusque adcommodari possunt, & solent. *Aliud est*, ut ait alibi idem TULLIUS, (*) *esse artificem cujusdam generis atque artis, aliud in communi vita & vulgari hominum consuetudine nec habetem, nec rudem*. Multa fanè Jure Civili jubentur aut vetantur, quæ jam naturali Ratione in totum, aut ex parte, ita sanciebantur. Reliqua, sive scripta, sive tacitâ consuetudine vim legis obtinentiâ, paucis, iisque perspicuis verbis, exprimi, quid vetat? Neque longâ ratiocinationum serie demonstrari necesse est; cum heic, ubi de rebus, aut suâ naturâ, aut certo respectu, indifferentibus agitur, locum habeat quàm maximè, quod arbitrio summorum potestatum, ab omni lege libero, pessimè tribuunt fœdi Regum adulatores, ut scilicet sit pro ratione voluntas. Non tamen suis rationibus vel hæc Juris Civilis placita desituuntur, immo sæpè, si quis obnixè scrutetur, optimas habent. Sed & eas ex ultimo fine Legum, bono nimirum publico, arcessere, & singulis adprobare, haud ita forsan arduum est.

Immo JURIS PUBLICI prudentia quosvis & posse, & debere aliquatenus imbui, nulli dubitamus asserere. Non quo arcana imperii curiosis oculis rimentur, aut regendæ Reipublicæ callidi evadant, quibus per sortem suam ad munera publica contendere interdicitur: sed ut, tum Societatis Civilis, generatim spectatæ, veram originem & finem genuinum legitimumque, tum Civitatis ipsius, cu-

(z) De Offic.
lib. II. Cap.
XIX.

(*) De Orat.
1, 58.

jus partes sunt, conditionem propriam & Summi Imperii leges, pingui saltem Minervâ, edoceantur. Hinc enim demum orietur justus libertatis amor, & animus ad obsequium debitum paratus: quorum alteruter si abest, Cives aut ignavi servi, aut novarum rerum cupidi plerique erunt; unde sapè deterior & miserior sit status civilis, quàm si neque moribus, neque lege aut imperio cujusquam regerentur homines, & liberi atque soluti, suis quisque viribus securitati suæ confulerent.

Tria igitur illa, quæ modo dixi, Jus scilicet Naturæ ac Gentium, Jus Civile Patrium, & Jus Publicum, talia sunt, ut indoctissimus quisque, & infimi ordinis atque loci, aliquam tamen eorum notitiam comparare possit, & pro facultate data quàm maximè debeat. Sed, si veram dicere volumus, facultas ea plerisque rarò & malignè suppeditatur, adèò ut per totam vitam vix quidquam aliud, ne per nebulam quidem, sciant, nisi quod à sola experientia, stultorum magistra, didicerunt, & illorum ignorantia sua non careat in multis rebus excusatione. At verò qui ab educatione & fortuna, ab ingenio & opibus, omnia habent subsidia, quibus, si modò velint, mentem suam excolere, & bonarum rerum cognitione instruere queant, quid causâ dicent, cur studia adèò utilia, adèò omnibus necessaria, planè negligant, aut leviter admodùm adtingant?

Nullum profecto vitæ genus est, hominum supra plebem infimam & τῶν βαναύγων viles artes positorum, à quo studia ejusmodi aliena censerì debeant: immo, præter rationes communes, sunt & peculiæres, quæ unicuique, pro data sorte & imposita persona, necessaria illa reddunt. Mercaturam facis? Quàm multa tibi tenenda sunt, siquidem divitias cupis non malè partas, & sine cujusquam injuria rebus tuis consulere tibi cordi est; quàm multa, inquam, tibi tenenda sunt, ut compertum habeas, quibus artibus commodum & lucrum tuum quærere fas sit; quid in variis pactis & contractibus bona fides postulet, quid vetet; quousque, propter Leges Civitatis, aliàs licitis abstinendum sit; quatenus illarum beneficio leges superiores Aequitatis, aut Benignitatis, uti finant? Castra sequeris? Id tibi primò cavendum est, ne in bello injusto operam tuam ulli loces: tum, ne in bello justissimo armorum licentiâ abutaris, neque, si ferro & igne impunè grassari potes, ideo humanitatem exuas, & in noxios innoxios æquè omni modo sævias. An putas autem, ad illa dijudicanda & observanda satis instructum & pronum fore, qui Justitiam & Injustitiam principia ne primoribus quidem labris degustarit, immo qui, ut fit plerumque, sanctissimas leges inter arma planè silere, facilè sibi persuadet? Magistratum ambis? Hæc, si usquam, Juris scientiâ quàm maxi-

maximà opus est, & ne verbo quidem monendum putarem, nisi ubique gentium nimis multi reperirentur, ad clavum Reipublicæ sedentes, quibus illud Poëtæ occini poteit:

(a) *Rem populi tractas? (barbatum hæc crede magistrum*

Dicere, serbitio tollit quem dira cicuta)

Quo fretus? dic hoc, magni pupille Pericli.

Scilicet ingenium, & rerum prudentia velox,

Ante pilos venit! dicenda tacendaque calles!

Scis etenim Justum gemina suspendere lance

Ancipitis libræ: Rectum discernis, ubi inter

Curva subit, vel quum fallit pede regula varo,

Et potis es nigrum vitio præfigere theta!

Respue quod non es; tollat sua munera cerdo:

Tecum habita; noris quàm sit tibi curta supellex.

Dicet aliquis, se linguæ, quæ Eruditi ut plurimum in scriptis suis utuntur, semper ignarum fuisse; aut, quum à longo tempore manum ferulæ subduxerit, non magis nunc linguam illam callere, quàm si numquam didicisset. Dolendum sane, liberos ingenuos ita educari, ut parentes eos otiosi malint, aut parum utilibus, aliquando & noxiis rebus tempus terere, quàm literis dare operam, eà præsertim ætate, quæ vix aliud est opportunius, quod agant. Nec minus dolendum, si qui fortè in pueritia & adolescentia gustum quemdam literarum hauserunt, illis in posterum valedicere, quarum notitiam, dulcem & utilem simul, facili negotio fervare & porro augere possent. Sed ne sic quidem effugies: sunt enim libri vernaculâ lingua scripti, aut in eam versi, sunt magistri, viva voce docentes, quorum ope duplici illi ignorantia, & sermonis, & rerum, mederi queas.

Venio jam ad eos, qui Musarum alumnos se profitentur, & alii cuidam studiorum generi sese dant totos, in hoc utilissimo & nobilissimo vix ultra vulgus sapiunt. Naturæ arcana ille scrutatur; quibus legibus fiant motus Corporum, magni, medii, minimi, diligentissime inquirat: Legum interea, quibus Hominis & Civis officia constant, ferè rudis. Hic lineas & numeros, extra mentem suam nullibi existentes, perpetuò contemplatur, & in omnes partes versat: quid in iis rectum, quid curvum, quid obliquum, quid majus, quid minus, immo quid infinitè parvum, magna animi contentione demonstrare nititur: si quæras, quid in humanis actionibus, quarum exempla cernuntur quotidie, rectum sit aut pravum, quid justum,

(a) *Perf. S*
IV, 1. & seq
10. & seq. S
51.

quid injustum, quid melius, quid pejus, hæc ad se minimè pertinere respondebit; aut si fortè de rebus ejusmodi sibi etiam calculos ponendos existimet, opere ipso ostendet, quàm vagas & confusas, quàm incertas & minùs coherentes notiones animo volvat. Alius Dialecticis aut Metaphysicis subtilitatibus, plerumque inutilibus, semper jejunis, aliquando planè commentitiis, ingenii acumen ita obtundit, ut de iis quæ ad mores & vitæ usum spectant, parum sollicitus sit, & pessimus illorum arbiter deprehendatur. Alter Linguarum & Antiquitatis cognitioni per totam vitam incumbit: Historicos, Oratores, Philosophos, Grammaticos, cum Latinos, tum Græcos, nocturna diurnaque versat manu. Quo consilio? Ut locos non satis fanos restituat, ut vim & elegantiam vocum & loquutionum aucupetur, ut opiniones, consuetudines & ritus Veterum undique eruat, ut Chronologiam & Geographiam novis observationibus ornet. Omnia ferè, bona mala, miratur, quæ modo verbis aptis & luculentis enuntiata leguntur, aut reconditam eruditionem præ se ferunt. In scriptis ipsorum Philosophorum & Jurisconsultorum nihil quærit, nihil videt, nisi quod Grammatici aut Critici est: Dogmata & præcepta, Leges & instituta, ad trutinam rectæ Rationis expendere, verum à falso, æquum ab iniquo discernere, nec scit, nec curat. Quantò fatius erat, omnes, de quibus jam dixi, & si qui fortè aliam quamdam disciplinam aut doctrinam in deliciis habent, illi quidem strenuam operam navare, non tamen hanc nostram ita contemnere, adeò variam & jucundam, adeò omnium ingenio adtemperatam, adeò dignam Homine & Cive, immo sine qua Hominis & Civis munia satis rectè obeat nemo; quum præsertim eo facilius quisque huic vacare queat, quo magis animum aliis cognitionibus utilibus excoluerit?

Sacrarum literarum Mystas silentio hætenus præterii; non quòd illis nihil hæc feratur, nec metatur, sed quòd singulariter ad partes vocandos existinem. An igitur qui divina tractant, hoc etiam Juris studio sese implicandi probabilem habere rationem censendi sunt? Immo, si ulli, certè futuro Theologo & cœlestium oraculorum præconi, quàm accuratissima Juris Naturalis ac Gentium scientia, nec parva Juris Publici & Privati patrii, necessaria esse, omnino mihi videtur. Si dubitas, argumentis vincemus non contemnendis. Christianum efficere, verè talem scopus est, ni fallor, sanæ Theologiæ, eorùmq; proinde qui illam, ut decet, profitentur. Nemo autem bonus Christianus esse potest, nisi qui, ut dignum Homine & Cive, sese gerat. Officia verò Hominis & Civis Scriptura Sacra non tam docet, ut ignota, quàm postulat, ut jam satis cognita. Generalia tan-

tantum ferè tradit, nec ad singularia nonnisi rarissimè, & occasione data, descendit. Adcuratum Virtutis & Vitii cujusque definitionem, præceptorum rationes à primo usque fundamento repetitas, quæque alia scire omnino oportet ad ea rectè intelligenda, & quàm latissimè patent extendenda, hæc, inquam, omnia, si in unico sacrorum Codicum volumine quæras, frustra sadabis. Noluerunt scilicet divini Scriptores pigritiæ & fœcordiæ humanæ favere, ea singillatim persequendo quæ aliunde patet fieri & diduci poterant, ideoque fontes indicare satis habentes, reliqua ut plurimum sedulæ cujusque investigationi permiserunt. nec opus est sane, postquam iter rectum ostenderit, & errantem in illud comiter deduxeris, comitem usque te dare homini, qui modo pedibus & oculis uti velit, ad ultimum finem sine duce pergere potest. Uno verbo, heic demum incipit revelatio divina, ubi desinit humana cognitio. Nisi igitur Theologus, aut Orator sacer, satis magna & adcurata Juris Naturalis & Gentium, Juris item publici notitia instructus sit, ad quam minimi erunt momenti Loci Communes, Commentarii, aliæque id generis adminicula; ubi in exponendis locis, cum Veteris, tum Novi Testamenti, quæ ad istas disciplinas referuntur, periculum faciet, vaga admodum & confusa, adeoque parum utilia, balbutientem animadvertes. Suum cuique tribuendum, nemini injuriam faciendam, dolum omnem procul abesse, & similia effata, magnis ambagibus, magno verborum strepitu, adstantium inculcabit auribus: de eo quod suum cuique est, de injuria, de dolo, ita exiliter & jejunè disputabit, ut plurimi monitis ejus se non obtemperare ne minimùm quidem suspicentur, qui tamen in ea re, de qua agitur, graviter & variè peccant. Si quando de singularibus expendendis cogitet, quæ præsertim talia sunt, ut illorum nexus cum primis principiis nonnisi acri meditatione & longa argumentorum serie perspici queat; heic homini hærebit aqua, & casu tantum in veram sententiam delabetur. Modo rigidum nimis, modo remissum judicem experieris: heic plus, illic minus, quàm satis est, postulabit. Christianum ita informare conabitur, ut si quis ad hoc exemplar sese componere velit, Hominem & Civem ceterare debeat: Religionem & Pietatem dum suadere properat, ab ea animos alienos reddet, tali habitu depingendo, qui in humanam naturam minimè quadrat, metaphysicis aut mysticis quibusdam coloribus immane quantum deformando. In ea, quæ parum aut nihil mali habent, vehementiùs invehetur: gravioribus delictis omnino parcat, aut leviter admodum illa perstringet. Ea damnabit, ut Pietati & Reipublicæ noxia, quæ minimè talia sunt: ea probabit, quæ spectant ad utriusque perniciem. Cùmque ex ore publicorum Reli-

gionis Interpretum pendcat plebs, & innumeri alii, qui, quamquam non è vulgo, supra vulgus non admodum sapiunt; quot & quanta inde oriantur incommoda, facile est cogitare. Quid si Theologus noster privatim de casibus paullò difficilioribus consulatur? Quid si, ut non rarò accidit, ei litium amicè componendarum cura incumbat? An non heic, præter Juris Naturæ scientiam, aliqua etiam requiritur Juris Civilis cognitio, ut dissidentium rationes expendere, ab utra parte stet æquum adjudicare, & quod opus est quemque suadere valeat? Quamquam enim civilia negotia tractare non teneatur, immo quàm maximè talis ordinis viro cavendum sit, ne hujusmodi rebus se umquam immisceat; hæctenus tamen Juris peritum esse decet, quantum postulat muneris ipsius ratio: eo magis quod, ut sese res habent, Plebs à nemine commodiùs, quàm ab Oratoribus publicis, quæ ex Jure scitu illi necessaria sunt, ediscere queat. De jure suo, quantum fieri potest, decedere, potius quàm acriter jure cum aliis contendere, boni hominis sane est, multò magis Christiani; adeoque hoc urgere ad officium Evangelici Ministri præcipuè pertinet: non tamen propterea, quid jure peti queat, ei licet ignorare; immo eo ipso major incumbit necessitas in Jurisprudentiæ adyta paullò altius penetrandi, quandoquidem qui jure suo cedere aliquem jubet, prius debeat nosse, jurène aliquo an nullo hic gaudeat.

Sic igitur nemo est, inter literarum cultores potissimùm, cui non pulcrum & laudabile, immo utilissimum & necessarium sit, partem aliquam sui temporis studio Juris impendere. Neque dicas, multos ea esse conditione, ut non pauca sint in Juris scientia, quæ vel minimum nosse numquam illorum intererit. Magna est enim singulorum argumentorum inter se connexio, adeò ut unius notitia alterius quemdam poscat intellectum. Præterea, si quid tua ipsius non refert, ad alios adtinebit, quibuscum tibi aliqua intercedit necessitudo, quosque juvandi consilio gratam heic nancisceris occasionem. Adde quod de factis & litibus aliorum quorumcunque, vix potes tibi temperare, quin judices, & quasi in partes eas; aliquando etiam rem in medio planè relinquere, integrum non sit: ubi sanè temerè ages, si satis peritus non sis, ut causa cognita iudicium ferre queas. Adeoque, quocumque te vertas, fatearis necesse est, nullam esse Juris nostri partem, cujus cognitio non habeat suum usum, cuique operam dedisse poenitere debeat quemquam, si modo quid verè expediat rectè aestimare didicerit.

Id viderunt prudentissimi hujus Civitatis Magistratus, qui non solum Latinà linguà, Eruditorum communi, sed etiam Gallicà in his oris vulgari, non pariter & utilissimo exemplo, Jus doceri voluerunt.

Sed

Sed & hujus instituti alia est non parva utilitas, quam omittere non satis consultum esset. Nimirum nulla Civitas adeo beata est, ut bonis legibus usquequaque utatur, sive scriptis, sive tacita consuetudine in usum judiciorum deducis. Præterquàm quòd enim Leges aliquando à parum peritis hominibus latæ & scriptæ primò fuerunt, adeoque non possunt non in multis rebus deficere, & obscuritatibus aut ambiguitatibus scaterere, unde litium seges ampla oritur: sapientissimi etiam Legislatores non omnia viderunt, quæ Reipublicæ utilia aut noxia esse possunt; & plerumque progressu temporis accidit, morum, personarum, aut rerum mutatio, alia planè fanciri desideret. Sollemnis illa Jurisconsultorum Romanorum formula, *Durum, sed ita scripta lex est*; illud, inquam, tamdiu valere debet, quamdiu sine graviori incommodo quod durum est aut tolli, aut emolliri non potest: sed ubi primùm data est occasio, eò redeat lex iniqua, unde malum pedem tulerat; nulla idonea causa est, quare Summæ Potestates auctoritate sua illam tueri porrò pergant. Cùm tamen ejusmodi mutationes non quovis tempore commodè fieri queant, & heic semper cautè procedere jubeat Prudentia gubernatrix; qua arte, quæso, ad veterem & inutilem Legem antiquandam, aut emendandam, facilior sternatur via, quàm si homines quidam, publica constituti auctoritate, vera Legum principia doceant, quid æquum, quid iniquum, quid Civitati utile, quid noxium, firmis argumentis, & accuratà commodorum aut incommodorum enumeratione, monstrant? Hinc enim fiet, ut animi sensim ad probandam & sponte etiam optandam mutationem quamdam flectantur; & si fortè senes, prisca & sui ævi institutorum tenacissimi, novitatem, utilissimam licèt, repudient, saltem adolescentes, maturè meliora edocèti, aliquando commodiorem & sapientiore rerum ordinationem induci patiantur, & ipsi curent. Hoc saltem numquam non obtineri potest, ut quæ desunt suppleantur, obscura dilucidentur, involuta evolvantur, ambigua distinguantur, vaga definiantur, satis per se adtendenti clara ulteriore tamen luce circumfundantur, cujus ope facillimè adplicari & ad consequentia aut similia congruè produci queant. Certè apud Romanos, florentissimos illos rerum dominos, non solum Prætor singulis annis Edicto suo, sed & Jurisconsulti omni tempore, Responsis suis & Fori disputatione, id agebant: *quorum* (b) *omnium* (Prudentum) *sententiæ & opiniones eam auctoritatem tenebant, ut, ex Augusti Imp. decreto, Judici recedere à responsis eorum non liceret.* Qua in re ut tantùm tribuere Jurisconsultorum quorumvis judicio, semper & ubique tutum non esset: ita quin utilissimum, immo & necessarium sit, in Civitate benè constituta, publicos

(b) Institut.
Lib. I. Tit. II.
De Jure Nat.
& Gentium,
§. 8.

blicos esse Juris Doctores, nemo nunc inficias eat, & fatis, ut opinor, evicimus.

II. LONGIORES fuimus, ita postulante materia: idcirco quæ jam de Historiis, tum *in se* spectatis, tum *quatenus Juri amica conjunctione nunc adnectuntur*, dicenda nobis superant, in arctiorem gyrum contrahere necesse habemus, quum præsertim illæ muneris nostri velut appendix quædam tantummodo centeantur.

Historiæ, si nihil aliud esset, certè amœnitate sua sese commendarent. Quam autem illæ delectationem adferant, malumus verbis antiqui Oratoris & Philosophi Græci, quàm nostris describere. (*) *Nihil est, inquit, jucundius, quàm . . . sine ullo labore passim divagari, omnes simul locos intueri; omnibus bellis sine periculo interesse, infinitum temporis spatium contrahere, infinitas res gestas simul cognoscere: quæ ab Atyriis, quæ ab Ægyptiis, quæ à Peris, quæ à Medis, quæ à Græcis gesta sunt: Bello nunc terrestri, nunc marino, nunc concionis mediæ videri interesse consiliis: Cum Themistocle in mari, cum Leonida in terra pugnare, cum Agesilao trajicere, cum Xenophonte incolumem redire: amare cum Panthea, venari cum Cyro, regnare cum Cyaxare . . . Manet etiam nunc Periclis imperium, manet justitia Aristidis. Critias adhuc pœnas luit, Alcibiades adhuc in exilium abit. Et ut verbo absolvam, narratio historica & eos qui primò legunt, mirifica voluptate oblectat, & eos qui jam legerunt, jucundissima cogitatione reficit.* Hæc MAXIMUS TYRIUS: quæ verissima esse, omnes experientur, qui modo voluptatibus corporeis non ita immergi sunt, ut illis animi delectationibus vix adficiantur.

Quàm jucunda autem Historiarum lectio, tam dignum Homine, si cum judicio instituat, ejusmodi studium. *Nescire quid antea quam natus sis, acciderit, id est semper esse puerum*, inquit (c) TULLIUS: adde & quid aliis in locis, præterquam ubi natus sis, ignorare. Generis humani facta & mores, quàm latissimè patet, quantum fieri potest, adcuratè nosse, Hominem decet: nec fatis naturam suam magni

(c) Orator.
Cap. XXXIV.

(*) Προστίθεις γὰρ ἡ Ἱστορία καὶ τὸ μὲν καμὸντα παλαιῶν περιπολεῖν, παῖσι μὲν χροῖα ἐκπαιδεύουσα, πᾶσι δὲ πολέμοις ἐν τοῦ ἀσφαλούς παραγόμενοι, μέγας δὲ ἀμύχανον χρόνον ἐν βραχείῳ ἀαλιγόμενον, πλῆθος δὲ ἀπείρων πραγμάτων ἐν ὀλίγῳ μαθησάμενα, τὰ Ἀσσυρίων, τὰ Ἀἰγυπτίων, τὰ Περσικὰ, τὰ Μιδικὰ, τὰ Ἑλληνικὰ ἢν μὲν πολιμοῦσιν ἐν γῆ παραγινόμενοι, ἢν σὲ ἐν θαλάτῃ ναυμαχοῦσιν, ἢν δὲ ἐν ἐκκλησίαις βουλευομένοις μετὰ ἐπιμεσοκλείας ναυμαχοῦντα, μετὰ Λεωνίδου ταττόμενοι, καὶ μετὰ Ἀγχιλλέου διαβαίνοντα, καὶ μετὰ Ξενοφάντος

σαζόμενον ξυνορῶντα Πανθεῖα, συνθηρῶντα Κύρον, συμμοβασιλευσῶντα Κυαξάρην. . . . Μένει δὲ καὶ Περικλέους στρατηγία καὶ ἦν ἦν, καὶ ἡ Ἀριστίδου δικαιοσύνη διδάσκει Κριτίας καὶ ἦν δίκην, Φύγοι καὶ ἦν Ἀλκιβιάδης. Συνελόντι δὲ εἰπεῖν, οἱ καὶ Ἱστορίαν λόγου τῶν μὲν ἀνηκόων τερατότατος καὶ ἴδοντι, τῶν δὲ εἰδῶν ἐπαγωγώτατος κατὰ τὴν ἀνάγκην. MAX. TYR. Dissert. XII. pag. 130, 132. Ed. Cantabr. Davis. Vide etiam CICER. de Finib. Bon. & Mal. V. 19. & PLUTARCH. Lib. Non posse suav. viii. sec. Epicur. Tom. II. pag. 1091. E. Ed. Wechs.

magni facere videtur, qui, quales fuerint, quid gesserint, omnium ætatum, omnium locorum homines, quis fuerit semper & ubique rerum humanarum status, à se alienum putat.

Sed & nequaquam sterilis est illa voluptas, quæ ex Historiarum cognitione percipitur: plurimos contra, eoque maximos fructus, inde colligere licet. Nemo nescit decantatum illud Oratoris Romani:

(d) *Historia testis temporum, lux veritatis, vita memoria, magistra vitæ, munitia vetustatis.* Quibus verbis dotes & laudes omnes Historiæ comprehendi possunt, fufius nunc & enucleatius paulò proponendæ.

(d) De Orat.
Lib. II. Cap.
IX.

Historia ad omnium rerum, quæ initium habuerunt, origines, simul & ad illius, quæ una nullum habuit, cognitionem manu ducit: hoc primum. Si vel maximè quis susque deque habeat scire, unde oriatur, *quod tegit omnia, Cælum*, unde *Sol & Stellæ*, & *decedentia certis Tempora momentis*, unde Terra, quam calcamus, unde Oceanus & Maria, quæ Telluris globum ambiunt, unde Arborea & Plantæ, unde Bruta animantia: hoc saltem, nisi planè vecors sit, fatebitur, è re sua esse plurimum inquirere, unde genus suum in dias luminis oras prodierit; quippe sine quo neque se ipsum rectè cognoscere, nec quid se futurum sit, vel minima conjectura adsequi queat. Annales autem omnium (e) Gentium, & hominem, & quidquid præterea circumspicimus, ante non ita multa secula nondum existisse testantur; immo, fabulis licet involuti, de rerum origine in multis satis apertè consentiunt cum sacra Mosis historia, quæ sola verissimam, ut ut brevem, narrationem exhibet. Artium & scientiarum omnium, ne facillimis quidem exceptis, ortum & progressum in illis etiam videmus: quo simul arguitur Mundi novitas, & facultatum nostrarum vires ac indolem plenius perspicimus. Posito autem Generis humani initio, hinc gradus fit ad inveniendum & hujus, & rerum universitatis quasi parentem, quem postea è cœlesti patefactione, miraculis confirmata, & certissimis monumentis ad nos propagata, longè clariùs intelligimus. Aded ut Religio ipsa, quanta quanta est, fide Historiarum nitatur: quod callidè animadverterunt, qui, nostra præsertim memoria, Religionem per cuniculos adgressi, ferè omnem fidem Historiis detrahente, magno ausu nec minore nisu, conati sunt, ut simul fundamenta fidei cum Judaicæ, tum Christianæ, subverterentur.

(e) Vide H.
Grotium, de
verit. Rel.
Christ. Lib. I.
§. 16.

Quod de omni genere eruditionis præclare dixit (f) OVIDIUS:

----- *Ingenuas [scilicet] didicisse fideliter artes,*

Emollit mores, nec sinit esse feros;

alius est hujus, de qua agitur, isque non exiguus usus. Qui Historias

(f) De Ponto,
Lib. II. Eleg.
IX. vers. 47-48.

rias legit, per totum terrarum orbem veluti peregrinatur: varias Gentium, Nationum, Populorum, Urbium opiniones, varias leges, varia instituta, varias consuetudines, perpetuò contemplatur: cum hominibus omnis ævi, omnium regionum, omnis ingenii, familiariter quasi versatur. Sic rusticam illam inscitiam paullatim exiit, qua innumeri, rerum ante memoriam suam aut extra patriam gestarum planè rudes, nil nisi quod creditur aut fit apud suos, rectum putant; immo vix homines esse qui aliter sentiant aut agant, in animum inducere possunt. Infinita sententiarum & morum diversitas, lectorem adtentum, nec planè sinistra natura in lucem elatum, humaniorem & modestiorem reddit: hinc enim discit, non ita sibi placere, ut, præter eos à quibus institutus fuit, aut apud quos versatur, reliquum genus humanum delirare existimet. Dum etiam; quibus rationibus aut causis non semper levibus aut inanibus, alii in alia ferantur, animadvertit, ita se comparat, ut iis, quibus primùm imbutus aut percussus fuit, non adco mordicus adhæreat, sed potius omnia ad immotas rectæ Rationis regulas expendere impiger, verum & æquum, undecumque adfulgeat, ubicumque reperiat, sine partium studio lubens amplectatur. Animi autem illa adfectio, cum in se pulcherrima & dignitati naturæ humanæ maximè congrua est, tum ad benè beatèque vivendum multùm conducit: quum ex opposita pertinacia innumeri errores, innumera peccata, innumera incommoda necessariò nascantur, quæ ne demantur, ipsa perpetuò obstat.

Nec inutilia sunt ad probitatem, si non ingenerandam, saltem firmandam, exempla, cum bona, tum mala, quibus historiæ magnam partem constant, si modo quis ea probè dignoscere, & *in vitas* (g) *omnium, tamquam in speculum, inspicere* norit. Quamquam enim, in omnibus rerum gestarum paullò sinceris monumentis, longè plura occurrant à vitiis, quàm à virtutibus, profecta: tamen & ad has imitandas non parùm accendit æmulatio laudis virorum magnorum, quæ, ringente licèt invidià, post tot secula, per homines multùm dissimiles, integra & illibata ad nos pervenit; & ad illa fugienda, aliquid momenti habet, fœdam eorum imaginem, vivis depictam coloribus, in quamplurimis hominibus aliorum temporum & locorum, præsertim infamibus, contemplari. Unde *Historiam philosophiam esse per exempla*, haud inscitè dixit (i) DIONYSIUS HALICARNASSENSIS.

Alia etiam ratione ad vitæ usum maximè facit Historiarum adcurata lectio, quatenus scilicet perpetuum est cuique propriæ experientia

(g) Τοῦτο καὶ Θουκυδίδης εἶπκε λίγαις, περὶ παραδειγμάτων. Art. Rhetor. Cap. XI. §. 2. ἰστορίας λέγουσι ὅτι καὶ ἰστορία φιλοσοφία ἐστὶν ἐκ Ed. Oxon.

(g) Terent. Adelph. Act. III. Scen. IV. vers. 51. 52.

tiae supplementum. Nullius ævi, quamvis longissimi, satis amplum est curriculum, ut quis omnia, quæ in rebus humanis contingere solent aut possunt, & quorum cognitio ipsi ad prudentiam necessaria est, suis oculis, sua memoria facta cernat: tum, quæ ipse sentit aut videt, tardè plerumque & ferè nimis, magno cum suo malo, addiscit: nec semper ei in promptu sunt homines, à quibus, longo rerum usu edoctis, quantum satis est, viva voce moncatur, qui tamen & ipsi aliena experientia opus habuerunt. Tam gravi incommodo, ex humana conditione necessariò emananti, non aliud est remedium, quàm si quis maturè probatos testes & fidos scriptores, quotquot nancisci potest, rerum, cum proximis retro seculis, tum antiquissimis, in variis locis, apud varias Gentes, publicè privatimque gestarum, mutos magistros adhibeat. Dum enim ita supra ætatem suam in amplissimum theatrum evehitur, unde innumera, quæ olim fuerunt, animo ejus quasi præsentia sese sistunt, non minorem fructum ex illorum contemplatione capere potest, quàm si suis ipsius usurpasset oculis; & quod aliquando ejusmodi observationum perspicuitati aut plenitudini deest, numero exemplorum, quæ tot & tanta intra ætatis suæ spatium numquam ei occurrissent, abundè rependitur. Hinc facili negotio, & non ita longo tempore, cognoscere licet varia hominum ingenia, variam indolem, varios adfectus, & quàm variè cujusque natura se exferat pro ratione cœli & soli, habitus corporis, educationis, ætatis, sexus, status, studii, vitæ generis, aliarumque circumstantiarum: hinc patet, quibus rebus homines ut plurimum moveantur, quæ majorem aut minorem vim habeant ad eos impellendos; adeoque qua arte animus eorum, quibuscum nobis res est, explorari queat, quid de iis sperandum, quid ab iis cavendum, quando & quem in usum opera illorum adhibenda. Cum enim hæc omnia eodem ferè modo semper & ubique se habeant, eademque nunc, atque olim, fabula agatur, mutatis tantum personis; qui hodie vivunt, ceteris paribus, eadem pensandi trutinà, ac dudum *telure repositi*; & ex his, non minùs quàm ex illis, sibi quisque sumere exemplum potest, ea præsertim ætate, qua mortalium sui temporis nondum magnum usum habet: si verò cum plurimis jam versatus sit, observatio tamen præteritorum seculorum & aliquid addit inobservatum, & præsentem experientiam non parum confirmat. Talis ingeniorum cognitio plurimorum eventuum rationem & causas pandit: quas ceteroquin adcuratus historicus, * quantum potest, eruit, & Lectoribus non invidet; ut nec quo modo quidque peractum sit: de iis vero eventibus, qui vel planè fortuiti, vel à necessario, sed latenti principio oriuntur, probabiles etiam conjecturas sus-

* Vide *Dionys. Halicarnas. Antiq. Rom. Lib. V. Cap. 56.*

ficit Historia, ex qua colligitur, qui casus rariores aut frequentiores incidant, quid secundum exitu, ut & inceptu, quam variae mutationes & conversiones identidem fiant, in rebus praesertim civilibus. Unde nemini utilius & magis necessarium est Annales rerum gestarum indefinenter evolvere, quam Principi & Magistratui, qui, cum arduum Rempublicam regendi onus in se receperit, multa etiam nosse debet, quibus privata prudentia facile carere potest, & belli pacisque artibus non alia ratione jucundius ac commodius instruat. Id pulchre viderat *Alexander Severus*, referente LAMPRIDIO, cujus verba haud abs re erit integra haec adducere: (h) *Fuit (inquit) illi consuetudo, ut si de Jure aut de negotiis tractaret, solos doctos & disertos adhiberet: Si vero de re militari, milites veteres & senes ac bene meritos, & locorum peritos ac bellorum & castrorum, & omnes literatos, & maxime eos qui Historiam norant: requirens quid in talibus causis, quales in disceptatione versabantur, veteres Imperatores vel Romani, vel exterarum gentium fecissent. Immo severi illi Lacedaemonii, alias in omnes Disciplinas iniquissimi, quas civitate sua expulerant, omnem antiquitatis historiam libenter audiebant, ut notat*

(h) *Æl. Lamprid. in vita Severi, Cap. XVI.*

(i) *Hipp. maj. Tom. III. pag. 285. G. Ed. Serr.*

(i) *Plato.*

III. HUC USQUE praecipuos usus Historiae, in se & in universum spectatae, innuimus potius quam exposuimus. Plurimos alios peculiare hinc deducere facillimum esset, quos vel indicare nec temporis angustiae, nec instituti nostri ratio finit. Satis est inpraesentiarum, quod polliciti sumus, breviter ostendere, Historiarum doctrinam cum Juris disciplina optimo consilio & amica concordia in novum muneris institutione junctam fuisse.

Naturae humanae statum & indolem, cujus contemplatione Juris Naturalis scientia tota nititur, eo plenius & distinctius intelligimus, quo plura variarum Gentium Historica monumenta excussimus: eo certius & firmiter nobis persuademus, quam Rationi congruum, quam necesse sit, sanctam servare generis humani societatem, & leges inde fluentes. Quamquam enim haec & illic nonnulla legantur usu recepta & à pluribus probata, immo publice Legibus sancita, quae Jus Naturale nequaquam indulerit: praecipua tamen Juris ejus placita apud omnes ferè populos, cultiores saltem, obtinuisse, quod jam supra notatum, ex Historia videmus; &, ut horum observatio semper & ubique utilissima Civitati fuit, ita ex aliorum neglectu gravissima incommoda orta esse.

Historia porro, de omnibus quae ad Jus Naturae ac Gentium pertinent, innumera exempla suppeditat, quibus illius decreta confirmari aut saltem illustrari possunt: saepe etiam amplam materiam praebet

bet novas & utiles quaestiones expendendi, multaque singularia explicandi, de quibus fortè numquam in mentem venisset. Sed & tritissimæ regulæ melius intelliguntur, altius animo & memoriæ infinguntur, adeoque rectius & convenientius ad obvios quosque casus adcommodantur, postquam illarum ratio & usus in nobilibus exemplis, ex Annalibus rerum gestarum petitis, ante oculos quasi propositus fuit.

Vicissim Juris Naturæ ac Gentium cognitio accurata ad Historiam prudenter & cum fructu legendam omnino necessària est. Historici enim, cum veteres, tum recentiores, de Justo & Injusto, de Virtutibus & Vitiis, haud satis rectè nonnumquam ipsi sentiunt, adeoque non possunt non falsas de rebus tanti momenti notiones lectori incauto propinare, eo periculotius, quo major est Scriptoris fama, & elegantior stilus. Antiquos Græcos & Romanos, quotquot sunt, evolve: ne unum quidem reperies, qui de naturali hominum omnium æqualitate adgnosenda, vel per somnium, cogitasse videatur; quæ tamen inter primas & manifestissimas Juris illius communis & perpetui regulas merito suo habetur. Absque hoc si esset, an reliquas gentes, præter suam, barbaras habuissent, in quas omnia licerent? An tot tantisque laudibus ad cœlum uno ore extulissent immanes illos gentium victores, generis humani hostes infensissimos, qui *jura* (k) *negabant sibi nata, nihil non armis adrogabant*; qui dirâ & infatigabili latius regnandi cacoethe laborantes, innumeris hominibus, civitatibus, populis à quibus nullâ injuriâ adfecti, aliquando ne quidem de nomine noti erant, bellum inferabant exitiale; qui *prædam omnia* insolenter *putantes*, quacumque luberet ferro & igne grassabantur, omnia vastabant, diripiebant, debebant? An inter maximos Heroas collocassent *vesanum* (l) illum *adolefcentem, felicem* (m) *prædonem*, cui (n) *unus non sufficiebat orbis, qui æstuabat*

(k) Horat. Art. Poet. vers. 122.

- - - infelix, angusto limite mundi,

Ut Gyaræ clausus scopulis, parvæque Scripbo:

qui *omnium* (o) *gentium, quas adivit, latro erat*, ut verè & scitè exprobrantes inducit *Scythas*, foedus ceteroquin tot atrocium scelerum laudator CURTIUS RUFUS. An clementiam *Julii Caesaris* tantoperè prædicassent, quod oppressâ patriâ, vitæ plurimorum civium, qui libertatem suam adversus eum acriter defenderant, jugum postea subeuntium, pepercit? Recentiores etiam rerum gestarum Scriptores, in iis præsertim quæ pertinent ad Religionem & jura Summarum Potestatum, multa laudant, cum Jure Naturali & Gentium omnino pugnantia; multa vituperant, ei adprimè consentanea. Adeoque & hi, & illi, ad mala imitanda, bona fugienda, sæpissimè auctores

(l) Senec. de Benefic. lib. I. Cap. XIII.

(m) Lucan. Phars. Lib. X. vers. 21.

(n) Juvenal. Sat. X. 108. & seqq.

(o) Q. Curt. Lib. VII. Cap. VIII. num. 19.

res

res erunt, nisi quis ex certissimis Disciplinæ nostræ fundamentis quæcumque dicunt expendat.

Utroque tamen, cum in Jure Gentium, tum circa Jus Publicum universale errores, non unius generis, ex ipsa Historia facile refelli possunt, quæ Societatum originem ac constitutionem, quo animo, quibus legibus homines in alterius imperium concesserint, quibus artibus Reges ac Principes usi fuerint, ad usurpandam dominationem nullis aliis, nisi arbitrii sui, limitibus circumscriptam, & in animis etiam miserorum civium insitum amorem libertatis restinguendum, manifestissimè docet.

Historia etiam quantum lucis adferat ad cognoscendam Obligationum, Pactorum, & Contractuum naturam; originem Domini, variâque ejus genera; Pretii fundamenta; Matrimoniorum, Potestatis Patriæ, & Servitutis, variam rationem; formas Reipublicarum; Imperii habendi & acquirendi varios modos; Belli & Pacis Jura; Fœdera; Legationes; aliâque ejusmodi, ad Jus Naturæ & Gentium, cum publicum, tum privatum, pertinentia, cæcus sit, qui non videat.

Vis Leges Civiles ferre, vis eas intelligere? In Historiis magnum erit tibi subsidium. *Ad leges ferendas*, dixit olim ARISTOTELIS, ne nunc quidem spernendus in rebus Politicis auctor, *utile est, (*) non solum ex præteritis adjudicare, quæ regiminis ratio Reipublicæ profu, sed etiam quibus alii utantur, nosse, quales qualibus hominibus congruant. Adeoque Legislatori manifestò prodest, itineraria orbis Terrarum legisse, unde gentium leges accipere licet: ad deliberationes autem publicas valet scientia rerum gestarum, literarum momentum prodita.* Intelligebat nimirum Philosophus, è notitia & collatione Legum exterarum, quid Civitati cuivis in universum, quid huic vel illi privatim conducatur, perspicere posse: quod jam ante illum probè animadverterant sapientes illi Romani, qui leges condituri, legatos Athenas miserunt, (p) *jussos inclitas leges Solonis describere, & aliarum Græciæ Civitatum instituta, mores, jurâque noscere; unde originem habuerunt Duodecim illæ Tabulæ, quæ deinceps (q) in immenso aliarum super alias acervatarum legum cumulo, fons omnis publici privatiq; juris fuere.*

Sed &, sine ope Historiarum, fatis intelligi, rectèque proinde ex-

(p) T. Liv. Lib. III. Cap. XXXI. in fine.
(q) Ibid. Cap. XXXIV. num. 6.

(*) Χρήσιμον δὲ πρὸς τὰς νομοθεσίας, τὸ μὴ μόνον ἰσχυρίζεσθαι, τίς πολιτικῆς συμφέρει, ἐκ τῶν παρεληλυθότων διαρρήσει, ἀλλὰ καὶ τὰς παρὰ τοῖς ἄλλοις εἶδῆναι, αἱ ποῖαι τοῖς ποῖοις ἀρμόττειν. ὥστε ὅλος ὅτι, πρὸς μὲν τῇ νομοθεσίᾳ αἱ τῆς γῆς περιόδοι

χρήσιμοι· ἐν γὰρ λαβεῖν ἐκ τῶν ἰσχυρῶν νόμων· πρὸς δὲ τὰς πολιτικὰς συμβολὰς, τὰς τῶν πρὸς τὰς πράξεις γραφομένων ιστορίας. Rhetoric. Lib. I. Cap. IV. in fin. Vide & DIONYS. HALICARN. Antiq. Rom. Lib. V. Cap. 75. in fine.

explicari aut adplicari nequeunt Jura Civilia, quæ præsertim, ut fit plerumque, non simul & semel, sed variis temporibus, nata sunt. Nisi enim scias à quo, quando, qua de causa, Lex aliqua lata sit, periculum est, ne verba ejus perperam interpreteris, aut imperfectè tantum capias, & ultra aut intra Legislatoris consilium totius Legis tenorem proferas aut restringas, non iniquè forsan, sed tamen præter loquentis mentem & scopum. Qua de re, ne exempla longè petamus, dubitare nos non sinunt immensi illi & mole, & numero, Commentarii Interpretum, ex schola *Accursii & Bartoli*, qui, per tria secula ante literas renatas, Jus Romanum instaurare & interpretari conati sunt. Historiarum enim face destituti, dum in tenebris perpetuò ambulant, prisca Jurisconsultis cogitationes suas adfingunt, in plurimis vocabulis & rebus exponendis planè cæcutiunt, & obtorto collo innumeras leges ad sententiam suam trahunt: *Satis solertes alioqui* (judicium est Viri Summi (r) H. GROTH) *ad indagandam æqui bonique naturam: quo factum ut sæpe optimi sint condendi Juris auctores, etiam tunc quum conditi Juris mali sunt interpretes.*

Præter Jura scripta, in plurimis Civitatibus Consuetudines vigent, quæ (s) *legem imitantur*, & quod longo usu *comprobata* fuerint, *velut* (t) *tacita Civium conventione*, non minùs *servantur*, quàm quæ difertè sancita & literis mandata sunt. Diuturni autem illi mores, quæ melius probentur, quàm ex fidis rerum gestarum monumentis, unde patet à quam longo tempore obtineant, & causarum secundum eos judicatarum exempla in medium proferuntur?

Quis etiam in Jus Publicum populi alicujus, præsertim antiquioris & magnas passi rerum conversiones, bonis auspiciis introducatur & paullo altiùs descendat, sine lumine Historiarum, quæ docent, quomodo & quando Reipublicæ forma constituta aut mutata fuerit; quantum juris Summis Potestatibus accesserit aut decesserit; quid negotii illis fuerit cum aliis Civitatibus; quid variis temporibus in munerum publicorum ratione emendatum, additum, aut immutatum fuerit; & alia ejusmodi, quæ nisi ante omnia didiceris, ne præsentem quidem statum satis intelliges. Non opus est heic adferre exemplum insigne *Imperii*, quod vocant, *Romano-Germanici*, cujus abnormis forma & rudis indigestaque moles, fatentibus & ultro adgnoscentibus cordatioribus ex illa Gente, intricatissimum labyrinthum efficit, unde, sine filo Historiarum, nemo sese umquam expediat. Sed vide mihi omnia, quotquot sunt hodie, *Europæ* Regna, Respublicas omnes: & si in illis, quantum postulat civilis scientia, cognoscendis, Historiarum subsidio carere queas,

D

caus-

(r) De Jure
Bell. ac Pac.
Proleg. num.
54. Vide &
Gravina De
ortu & pro-
gressu J. Civil.
P. 205.

(s) Instit. Lib. I.
Tit. II. §. 9.

(t) Digest. Lib.
I. Tit. III. Leg.
35.

causam non dico, quin quæcumque jam audivisti, nugas esse meras existimes.

Eadem est ratio *Juris Feudorum*, aliorumque ex humano arbitrio pendentium, quæ, cum inter Cives ejusdem Reipublicæ, tum inter Principes & Populos, locum habent, pro locis ac temporibus mirè variantia. Sed res per se manifesta est; & tempus urget, ut, unde exorsa est, eo redeat oratio.

VIDISTIS, AA. quanta sit Disciplinarum nostrarum, Juris præfertim, utilitas & præstantia. Maçti igitur virtute simus,

(u) *Horat. Lib. I. Ep. III. 28, 29.*

(u) *Hoc opus, hoc studium, parvi properemus & ampli, Si patriæ volumus, si nobis vivere cari.*

Beatus, cui etiam in senectute contigerit, ut sapientiam verâsq; opiniones adsequi possit; ut præclare PLATO, referente & laudante

(x) *De Finib. V. 21.*

(x) CICERONE. Verbis, pro viribus, ornavi munus eximium, quod Summus Magistratus huic Academiæ, huic Civitati, omnibus, sive incolis, sive exteris, benignè largitus est, dum novam Juris & Historiarum Professionem condidit. Utinam pari ratione verè ornari posset ille, cui primò hanc provinciam utilissimam, sed & non ita facilem, traditam conspicitis! De me ipso nihil aliud dicam, ne fortè quod erit animi suæ infirmitatis sibi conscii, fucatæ modestiæ imputetur. Quandoquidem verò, Deo volente, hanc spartam ornandam nactus sum, nullis malis artibus, nullo ambitu, sed opinione & commendatione, magnifica nimis, fateor, non tamen emendicata, Virorum proborum & intelligentium, Virorum illustrium, qui nihil minùs cogitantem, nihil molientem (& quæ potuissim, tantis terrarum divisus spatiis, in ultimo pænè Septemtrione abditus, nec apud ullum Magnatem gratia pollens?) huc acciri, pro sua erga me voluntate, in publica commoda studio, generosè ipsi curarunt: liceat jam, quod observationi meæ sponte sese offert, ingenuè declarare, unde nescio quid boni mens auguratur. Ille, qui hodie Juris Naturalis ac Gentium præcipuus auctor, & merito quidem suo, habetur primus, dum viveret, in celeberrimam *Heidelbergensem* Academiam, ad Jus istud docendum, evocatus fuit, primusque (y) ab eadem *Disciplina Professoris titulum gerere jussus*, primus postea, & primo loco, in *Londinensi Scanorum* Academia, tunc primùm condita, Juris universi professionem ultro oblatam exercuit. Ego, qui eximium ejus *De Jure Nature & Gentium* Opus in notiores, & apud vos quoque vernaculam, linguam primus vertere adgressus sum, primus Commentario qualicumque illustrare, primus etiam, quod felix faustumque sit, in hoc *Lausannense* Athenæum evocatus venio, Jura non solum, sed & Historias publicè privatimque traditurus. Accipio o-

(y) *Pufendorf. in Præfat. Jur. Nat. & Gent.*

men,

men, AA. & si cum Viro Illustri nulla in re comparandus sim, qui fatis magno honori duco fidum illius egisse Interpretem, hoc saltem omni opera conabor, ut, per quem profeci, *longè sequar, & vestigia ejus semper adorem*: nullius tamen addictus jurare in verba Magistri, sed, ut decet castum Themidos sacerdotem, solis Veri & Æqui partibus studens. Quod ingenio, quod eruditioni, quod experientiae deest, id diligentia, quantum in me est, supplebit.

Tibi, **AMPLISSIME PRÆFECTE**, fatis pro animi mei adfectu, pro rei dignitate, testari nequeo, quantoperè obstrictus sim, & quod ad novi muneris creationem nullum non lapidem moveris, & quod illius in me conferendi auctor fueris potentissimus, & quod nunc differenti benignas aures præbueris. Plura dicere coram, modestia tua vetat. Tum si, quod vovemus & speramus, *propria hæc dona futura sint*, ibit in secula, Te Præsidente, Te Patrono, Te Auspice; Tuo potissimum instinctu, Tuis curis, Tua auctoritate, opus illud & inchoatum, & ad umbilicum perductum fuisse: gratique posteris, dum utilitatem illius experientur, magnosque inde colligent fructus, **SINNERI** nomen, tot ceteroquin laudibus conspicuum, tantis in patriam meritis illustre, tantis honoribus clarum, in coelum ferre non desinent.

Tibi, ***QUÆSTOR CONSULTISSIME, INTEGRISIME**, Vobis, **TRIBUNI PRUDENTISSIMI, VIGILANTISSIMI**, Vobis, **SENATORES GRAVISSIMI**; Vobis omnibus hujus Civitatis Magistratibus, quotquot adestis, quotquot abestis, plurimum debeo & semper debebo, qui, tum in novo munere constituendo, tum in me ad id vocando, validos ultro vos præstitistis adjutores; qui in partem sumptuum lubentissime venistis; qui sollennem istum actum præsentia vestra cohonestare dignati estis.

* *Aberat Ampli
Consul.*

Te, **MAGNIFICE RECTOR**, Vos, **PLURIMUM REVERENDI ECCLESIAE HUIUS PASTORES**, Vos, **CLARISSIMI PROFESSORES**, quos jam Collegas adpellare posse volupe simul est mihi & maxime honorificum; Vos, inquam, oro atque obsecro, ut, quam à Vobis non nunc primum expertus sum benevolentiam, in posterum etiam significare pergatis, & illi porro magis ac magis faveatis, quem plerique olim discipulum habuistis.

Vobis, **OMNIS GENERIS ET ORDINIS AUDITORES ORNATISSIMI, HONORATISSIMI**, gratias maximas ago, quod huc tantâ frequentia convenistis.

Quid superest, nisi ut vota nuncupemus pro sollennis hujusce diei felicitate? O velit igitur illum summus rerum Arbiter nobis & omnibus fortunare! Faveat docentis, faveat discantium conatibus, faveat aliorum quorumcumque coeptis honestis! Floreat inclyta **RESPUBLICA BERNENSIS**, alma nostra Domina! Floreat hæc Civitas, floreat Ecclesia, floreat Academia **LAUSANNENSIS**! Floreat univèrsa **HELVETIA**, armis, viris, opibus potens! Vigeat heic & illic Religio, pura illa, & ab omni superstitione, ab omni tyrannide libera! Vigeat libertas, pax, quies, ordo, disciplina!

D I X I.

